

ARTVIN YUSUFELİ İLÇESİ ÖRNEKLEMİNDE DOĞUM ADETLERİ

Öznur YAŞAR¹

Nuran KÖSE ÇERÇİ²

Özet

Kültür bir milleti oluşturan maddi ve manevi değerlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Yaşadığı kültür değerleriyle yoğrulan bir insan, bir eğitim sürecinden geçerek bu değerleri öğrenip, hayatına yansıtmaktadır. Halk kültürünü özümseyebilmek için halkın içine girmek, halk ile birlikte yaşamak, halkın düşünüş tarzını iyi bilmek gerekmektedir. Bu noktada sosyoloji ve halk bilimi kesişmektedir. Çünkü toplum bilimi olan sosyoloji bahsedilen kültürel değerlerin devamına katkı sağlayan bir bilimdir.

Doğum insan hayatının önemli aşamalarından biridir. Doğumla ilgili adetler, inanışlar ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de devam etmektedir. Bu yaşam pratiklerinin korunması, öğretilmesi ve geleceğe aktarılması gerekmektedir. Bu çalışmada doğum ile ilgili adetleri öğrenmek ve geleceğe aktarmak için Artvin Yusufeli ilçesi doğumlu kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Doğum, Değerler, Gelenek, Kültür, Eğitim.

ARTVIN, YUSUFELİ SAMPLE OF BIRTH RITUALS

Abstract

A culture is a set of material and moral values make up the nation. A man who lived mingled with cultural values; these values are reflected in his life. In this sense, enter into the folk culture of the people to internalize, living together with people, paying attention to the words used by the public, to knowing the public' style thinking. We also paying attention to the features mentioned above, about the birth we see fit to do this work. At this point sociology and folk art are intersecting. Since sociology is a science that contributes to the continuation of the mentioned cultural values.

Birth is one of the important stages of human life. Birth-related traditions are still continuing in our day. However, studies should be carried out for the protection of these values. In this study were interviewed from Artvin Yusufeli people for learn and to move the future the birth rituals.

Key words: Birth, Values, Tradition, Culture, Education.

Giriş

İnsan yeryüzünde eğitilmesi gereken varlıkların başında gelmektedir. Eğitime muhtaç olan insanın eğitilme gereksiniminin biyolojik ve sosyal sebepleri bulunmaktadır. Biyolojik olarak insanın güdülenmemiş davranışlarının eğitim ile yönlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal olarak eğitime muhtaç olmasının sebebi ise çevresine uyum sağlaması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca insan hayatı içinde yaşadığı sosyal çevrenin değerlerine göre şekillenmektedir. Bilgi ve tecrübeler kazanıp bu tecrübelerini gelecek kuşaklara aktaran insan bahsedilen şekillendirme sürecinde aktif rol almaktadır (Türkkahraman, 2006: 207). Fransız sosyoloğu E. Durkheim, eğitimi, “Geçmiş nesillerin, ortak tecrübelerini geliştirerek, yeni nesillere devretmesi” olarak tanımlamaktadır (Arvasi, 2015: 36). Nitekim doğum da insanın eğitilmeye başladığı ilk aşamadır. İnsan gerek biyolojik anlamda gerekse sosyal anlamda eğitim sürecine ilk olarak doğduğunda başlamaktadır.

Günümüzde hızlı bir sosyal ve kültürel değişme süreci yaşanmaktadır. Bahsedilen süreçte pek çok değer, yapının, kurumun, yaşam tarzının, adet ve geleneğin kaybolduğu, kaybolmayanların ise, yapı ve fonksiyonlarında bazı değişikliklere uğrayarak varlıklarını

¹ Arş. Gör. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, oznur.yasar@dpu.edu.tr..

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, Davutpaşa Esenler 34210 İstanbul, e-mail: nurankose@gmail.com

sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir (Er, 1997: 191). Bu anlamda değerlerin korunmasına yönelik çalışmaların yapılması halkbilimi ve toplum bilimi açısından oldukça önemlidir.

Halkbilimi insan hayatına ait değerleri bilimsel olarak inceleyen bir bilim dalıdır. Küreselleşen dünyada kültürler tek tipleşirken bazı kültür unsurları önemini kaybetmeye başlamıştır. Bu unsurların yazılı eserlerde yeniden yaşatılması kültürel değerlerin devamlılığı açısından önemlidir. Ayrıca halkbilimi, yüzyıllar içerisinde bir yandan yıpranıp, dağılıp, kaybolan değerlere sahip çıkarak; bir yandan da yeni ürünlerle zenginleşerek, bilim dünyasında yerini almaktadır. Halkbilimi bir millete kimliğini veren değerlerin bütünü ifade etmektedir. Bu açıdan halkbilimi araştırmaları millî değerlerin muhafazası için önemlidir (Ekici, 2013: 1-10). Arvası'ye göre; (2015)

“Genç nesiller atalarının tarihî tecrübelerini tevarüs edebilmelidir. Esasen, sosyoloji açısından eğitim, sosyal verasetin geliştirilerek genç nesillere aktarılması demektir.”

Bu anlamda Halkbilim ile sosyoloji ise halktan toplanan malzemelerin aktarılması açısından ilişkilidir. Sosyoloji, toplanan malzemeleri değerlendirip yorumlayarak, incelediği toplumun yapısıyla ilgili sonuçlara varmaktadır.

Toplumsal bir varlık olan insan, sosyal hayat içerisinde bir takım kurallarla karşılaşmaktadır. Toplumun düzenini sağlamayı amaçlayan bu kurallar, insanlar tarafından özümşenerek genel davranış haline gelmektedir. Uzun zamanda içselleşen bu tutumlar halk kültüründe adetleri oluşturmaktadır (Tanyıldızı, 2015: 1067).

Halk kültüründe geçiş aşamalarından biri olan doğum olayı, insan hayatının önemli dönemlerindedir³ (Artun, 1998: 1; Karaaslan, 2011: 1437; Gönen, 2005: 103; Sümbüllü ve Ustavdıç, 2012: 152; Öger, 2012: 1679; Tanyıldızı, 2015: 1067). İnsanoğlunun hayata başlangıç evresi olan bu dönemde, bebekten başlayarak, annesi ve babasında, yakın akrabalarında ve hatta komşularında temel değişiklikler olmaktadır. Bu döneme ait korkular, sıkıntılar, mutluluklar ve ihtiyaçlar çeşitli gelenek ve göreneklerle çerçevelenmektedir. Doğum, özellikle Anadolu'daki kadının ailede bağımsız bir birey olmasının en önemli aşaması olarak kabul edilmektedir. Mutlu bir olay olmasının yanında doğum sürecine dair geleneklerde geliştirilen birçok uygulamalar, pratikler ve inanışlar bulunmaktadır.

Doğumun toplumsal açıdan önemi halk kültürünün önemli bir yansıması olan sözlü kültürde veya halk edebiyatı ürünlerinde anlatılmıştır. Özellikle bu türlerden biri olan halk hikayelerinde kendini göstermiştir. Çünkü bu hikayelerde insanların çocuksuz olması ya da çocuklu olması, siyasi, sosyal ve mali açıdan büyük önem taşımaktadır. Örneğin Dede Korkut Hikayeleri'nde karşılaşılan doğum olaylarında çocuksuz olmak ve bu duruma çare aramak dikkat çeken motiflerden biridir (Gönen, 2005: 105).

Doğumla ilgili bahsedilen adet, inanma ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de devam etmektedir. İnsanlar bir yandan geleneklerini uygulamaya çalışırken, bir yandan da tıbbın sağladığı her türlü imkândan yararlanmaktadır. Geleneksel doğum çerçevesinde gelişen uygulamalar morfolojik özellikleri bakımından üç evreden oluşmaktadır. Bunlar:

1. Doğum Öncesi
2. Doğum Sırası
3. Doğum Sonrası (Artun, 2010: 131).

Bu çalışmada Artvin Yusufeli ilçesinden toplamda 14 kişi ile derinlemesine görüşülmüştür. Doğum konusundaki eski ve/veya halen devam eden gelenek ve inanışlar öğrenilmeye çalışılmıştır.

Doğumla ilgili uygulama ve inanışların yöre insanlarıyla görüşülerek incelenmesi, bu geleneklerin oluşmasında rol oynayan tarihi, sosyal ve kültürel etkenlerin neler olduğu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

³ Doğum; evlenme ve ölüm gibi hayatın üç önemli geçiş döneminden birini oluşturmaktadır.

1. Yöntem

1.1. Çalışmanın Süreçleri

Çalışmanın ana faaliyetleri;

1. Saha Çalışması (Veri Toplama) ve Toplanan Verilerin Deşifre Edilmesi,
2. Verilerin Analiz Edilmesi ve Raporlama

1.1.1. Saha Çalışması(Veri Toplama)

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak kalitatif araştırma⁴ yönteminden yararlanılmıştır. Saha çalışması süresince nitel araştırma yöntemine ait birden çok veri toplama tekniği (çeşitleme (triangulation)) kullanılmıştır. Kullanılan teknikler çalışmanın amaçlarına göre zaman zaman aynı anda da değerlendirilmiştir. Örneğin birebir görüşme yapılan bir katılımcı, kılavuz olarak farklı zamanlarda yapılan görüşme toplantılarına da dâhil edilmiştir. Böylece toplanan verinin derinlemesine analizi tartışılarak çeşitlendirilmiştir.

Nitel araştırmada kullanılan teknikler:

1. Literatür Taraması (Desk Research) Tekniği
2. Yerinde Gözlem (Site Visiting) Tekniği
3. Görüşmeler (Birebir ve Grup Görüşmeleri).

1.1.1.1. Literatür Taraması (Desk Research) Tekniği

Mevcut olan kaynak ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya literatür taraması denir. Çalışmanın hazırlık aşamasında belirli bir çerçevede de olsa literatür/kaynak taraması yapılmıştır. Literatür taraması, araştırma probleminin seçilerek anlaşılmasına ve araştırmanın tarihsel bir perspektife oturtulmasına yardımcı olmaktadır (Karasar, 2005: 1-38). Literatür taramasında kaynakların vurgulanması gerekmektedir. Çalışma kapsamında yararlanılan tüm kaynaklar dipnot ve kaynakça bölümünde belirtilmiştir. Doğum ile ilgili birebir sosyolojik çalışma olmamasına rağmen halkbilim ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Orhan Acıpayamli 1974 yılında “*Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*” isimli bir kitap yayınlamıştır. M. Karaaslan 2011 yılında “*Kaşkay Türklerinde Doğum Çevresinde Gelişen İnanç ve Pratikler*”, Adem Öger 2012 yılında “*Uygur Türklerinde Doğum Adetleri*”, Yusuf Ziya Sümbüllü ve Edina Ustavdiç 2012’de “*Boşnak Halk Kültüründe Doğum Geçiş Merasimi Üzerine Tespit ve Değerlendirmeler*”, Eda Tanyıldızı’nın 2015’te “*Elazığ Halk Kültüründe Doğum Adetleri*” isimli çalışmalar yapmışlardır. Tüm bu çalışmalarda belirtilen yörelerin doğum adetleri anlatılmıştır.

1.1.1.2. Yerinde Gözlem (Site Visiting) Tekniği

Gözlem tekniğinde incelenen olay, durum, ortam gibi olgular, kimi zaman tesadüfi kimi zaman ise özel olarak belirlenmiş bir andaki durumu gözlenerek, muhataplarına herhangi bir soru sormadan tespit edilmektedir. Dolayısıyla yapılan tespitler, doğal olarak ortaya çıkan durumların oluştuğu sırada sistematik olarak incelenmesine dayanmaktadır. Bu teknikte araştırmacının konu hakkında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olması ayrıca önem taşımaktadır. Hayattaki birçok olay ve durum görüldüğünden çok daha farklı olabilmektedir. Bu nedenle çalışmada görüşülen kişilerin evinde çeşitli gözlem çalışmaları yapılmıştır. Bu gözlem çalışmalarında görüntülü video kayıtları da alınmıştır. Gözlem çalışmaları sözlü derleme çalışmalarına (görüşmelere) paralel olarak yürütülmüştür. Gözlem çalışmaları sırasında tespit edilen tüm bulgular sistematik bir şekilde yazılı veya dijital ortamda kaydedilmiş, raporlama çalışmalarında değerlendirilmiştir.

⁴ Kalitatif araştırma tekniği söz konusu olan kurum, kavram, marka, ürün veya hizmetler hakkında, hedef kitlenin veya tüketicilerin düşünce, tutum, eğilim, duygu ve alışkanlıklarını küçük örneklemeler kullanarak ve detaylı veri toplayarak derinlemesine anlamayı amaçlayan araştırma tekniğidir.

Çalışmada katılımcı olunmayan gözlemlerle veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte araştırmacı kimliğini saklamamaktadır. Araştırmacı, gözleyeceği bireylere kimliğini ve özellikle de ne tür bir araştırma yaptığını, araştırma yapmasının nedenini açıkça belirtmektedir. Bu gözlem şeklinde araştırmacının olaylara bakış açısı daha geniş bir perspektiftedir (Kuş, 2012).

1.1.1.3. Görüşmeler (Birebir ve Grup Görüşmeleri)

Nitel çalışmalarda kullanılan bir diğer araştırma tekniği ise birebir ve grup görüşmeleridir. Katılımcının özgürce konuşması ve gerçek hislerini ortaya koyabilmesi için, tam yapılandırılmamış (yarı yapılandırılmış) serbest bir akış planının uygulanabileceği şekilde hedef kişilerle yapılan görüşmelere birebir görüşmeler denilmektedir. Öte yandan kişilerin belli konulardaki düşüncelerini ve tepkilerini detaylı ve derinlemesine olarak anlamak için, grup dinamiğini kullanarak bir araştırmacı eşliğinde/yönetiminde ve araştırmacının tüm konularını detaylı bir şekilde ortaya koyacak akış planı eşliğinde yapılan görüşmelere grup toplantısı görüşmeleri denilmektedir.

Bu görüşmelerde ortamda samimi bir hava oluşması, katılımcıların tüm akıllarına gelenleri anlatabilmeleri için kılavuz yardımıyla sohbet ortamları oluşturulmuştur. Bu sohbetlerde konular kimi zaman sorulan soruların dışına çıksa da müdahale edilmemiş farklı konularda da bilgiler toplanmıştır. Görüşmelerde tüm görüşmeler sesli veya görüntülü kayıt altına alınmıştır. Daha sonra kayıtlar deşifre edilmiştir.

1.1.2. Verilerin Analiz Edilmesi ve Raporlama

Araştırmalardan elde edilen bulgular, raporun farklı bölümlerinde değerlendirilmek üzere tasnif edilmiştir. Gözlem, literatür taraması ve yapılan görüşmelerden oluşan veriler araştırma kapsamındaki problem çerçevesinde derlenmiştir.

Çalışma;

- Demografik Profil Durumu
- Doğumla İlgili Gelenek, Görenek ve İnançlar
- Doğum Öncesi
- Doğum Sırası
- Doğum Sonrası bölümlerinden oluşmaktadır.

2. Araştırmanın bulguları

2.1. Demografik Profil Durumu

Demografik durumun incelenmesinde, sadece genel fikir vermesi açısından kişi sayıları (frekans/sıklık) ve yüzdeler oranlarına yer verilmektedir. Bu oranların istatistiksel bir anlamı yoktur. Ancak görüşülen kişilerin genel profillerini incelemeye kolaylık sağlaması ve görüşmedeki doğumla ilgili sorulara verilen cevapların değerlendirilmesinde fikir vermesi için demografik bilgiler verilmiştir.

Görüşülen kişilerin doğum yeri (il/ilçe/köy):

Tablo:1. Görüşülen Kişilerin Doğum Yeri

İl/ilçe/köy	Frekans
Artvin Yusufeli Bademkaya köyü	8
Artvin Yusufeli Çamlıca köyü (Nüsuncur)	4
Artvin Yusufeli Altıparmak köyü	1
Artvin Yusufeli Esenkaya köyü	1
Genel Toplam	14

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışmada Artvin’in Yusufeli ilçesinden 14 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülenlerden sekizi Bademkaya, dördü Çamlıca, biri Altıparmak, biri Esenkaya köyündendir. Araştırmanın bulguları tablo 1’deki kişilerin sorulara verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

Görüşülen kişilerin cinsiyeti

Görüşme yapılan tüm katılımcılar kadındır. Kadınlar, halk biliminin ana konusu olan gelenek ve göreneklerin aktarılmasında erkeklere nazaran daha etkin bir rol üstlenmektedir. Hem bahsedilen nedenle hem de konunun doğum olması nedeniyle çalışmada sadece kadınlarla görüşülmüştür.

Görüşülen kişilerin yaş dağılımı

Çalışmada görüşülen kişiler rastgele seçilmişlerdir. Bu nedenle yaş durumuna dair beklenen bir dağılım yoktur. Ancak, görüşülen kişilerin %93’ünün 50 yaş ve üzeri olması, bu çalışmanın verimliliği bakımından önemlidir. Çünkü görüşülen kişilerin yaş ile beraber artan tecrübeleri çalışmamız açısından anlamlı olmaktadır.

Tablo:2. Görüşülen Kişilerin Yaş Grupları

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
35-49 arası	1	7
50-64 arası	8	57
65-86 arası	5	36
Genel Toplam	14	100

Görüşülen Kişilerin Meslekleri

Bu çalışmada 13 ev hanımı, bir çocuk bakıcısı ve ile görüşülmüştür. Bu dağılım verilen cevapların yorumlanmasında göz önünde bulundurulması gereken bir veridir.

Görüşülen Kişilerin Eğitim durumu

Görüşülen kadınların %91’i ilkokul ve altı eğitime sahiptir.

Tablo:3. Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumu

Eğitimi	Frekans	Yüzde (%)
Okuryazar değil	3	21
Okuryazar	3	21
İlkokul	7	50
Ortaokul	1	8
Genel Toplam	22	100

Görüşülen Kişilerin İkamet adresleri ve derlemenin yapıldığı yer

Görüşülen kadınların 14’ü ile de İstanbul’da görüşülmüştür. Görüşmelerde, katılımcıların köylerine veya ilçelerine göre birkaç kişinin toplandığı sohbet ortamlarından yararlanılmıştır. Örneğin Artvin Yusufeli Çamlıca köyünden (eski adı Nüsuncur) 4 kadınla toplu halde bir evde, Bademkaya köyünden 8 katılımcıdan 6’sıyla bir, 2’si ile bir diğer evde görüşmeler yapılmıştır.

Tablo:4. Görüşmelerin Yapıldığı Yer

Derleme yeri	Frekans
Evi	6
Akrabasının Evi	7
İşyeri	1
Genel Toplam	14

Görüşülen Kişilerin Anlattığını Kimden veya Kimlerden Duyduğu, Gördüğü

Katılımcıların hemen hepsi köylerindeki aile büyüklerinden gördükleri, öğrendikleri bilgilerini aktarmışlardır. İki kişinin ninelerinin köyün ebesi olması tecrübelerini daha kapsamlı olarak aktarmalarını sağlamıştır.

2.2. Doğumla İlgili Gelenek, Görenek ve İnançlar

2.2.1. Doğum Öncesi

2.2.1.1. Çocuğu olmayanların yaptığı uygulamalar

Araştırmada doğum öncesine dair incelenen konulardan ilki, çocuğu olmayan kadına ve erkeğe ne isim verildiğidir. Genel olarak tüm yörelerde çocuğu olmayan kadına “*kısır*” denilmektedir. Ancak Bademkaya ve Çamlıca köylerinde “*kulümsüz, evlatsız, merhametsiz, meyvesiz ağaç*” gibi ifadeler de dile getirilmektedir. Bademkaya köyünden Ayser Hanım (k.k.3) çocuğu olmayan gelinlere “*meyvesiz ağacı taşlarlar, seni kim sever*” gibi ağır ifadeler kullanılabildiğini anlatmaktadır.

Kadınlara yönelik “ağır” sayılabilecek bazı ifadeler kullanılmasına rağmen, erkekler için genel olarak kısır veya herhangi bir ifade kullanılmadığı belirtilmektedir. Sadece Yusufeli Esenkaya köyünden Gülamber Hanım (k.k.2) erkeklerle “*zürriyetsiz*” de denilebildiğini belirtmektedir.

Toplumumuzda genellikle kadının çocuk sahibi olamadığı düşüncesi hâkimdir. Bundan dolayı hem tedaviye önce kadından başlanmakta hem de kadına yönelik kullanılan ifadeler ve tavırlar daha ağır olabilmektedir.

2.2.1.1.1. Kısırlığı gidermeye yönelik uygulamalar

Yukarıda da belirtildiği gibi kısırlığı giderme çabaları genellikle kadınlara yönelik olmaktadır. Çalışmada Yusufeli ilçesinin 3 ayrı köyünde farklı uygulamalardan bahsedilmektedir. Bademkaya köyünden Ayser ve Fatma Hanımlar (k.k.3-4) kısırlık giderme uygulamalarından birini;

“Gelini sıcak bir şeylere oturturlar. Dışı siyah kabuklu yaz kabağını tam pişirirler, kabuğunu oyup üstüne oturturlar” olarak aktarmıştır.

Aynı şekilde sıcak uygulamalardan olan yeni doğum yapmış bir kadının plasentasına (halk arasında “eş” olarak anılmaktadır) oturtma, sıcak samana oturtma gibi pratikler belirtilmektedir. Bunların yanı sıra kadınların göbeklerini çevirme, bellerine toprak güveç vurma (bardak çeker gibi bel çekme) anlatılan diğer uygulamalardır. Bele güveç vurma işlemi;

“Kibriti ekmeğe batırdıktan sonra bel üzerine koyulup, kibriti ateşleyerek yanarken üzerine güveç kapatılması” Olarak anlatılmaktadırlar.

Çamlıca köyünden Ayşe Hanım (k.k. 6) aynı âdeti biraz daha farklı dile getirmektedir. Ayşe Hanım (k.k. 6);

“Bir beze tuz bağlayarak yağlıyorlar, daha sonra da ateşe veriyorlar. Bu yanarken beline koyuyor ve üzerine güveç kapatıyor, belde soğutuyorlar. Bir süre sonra kendi kendine güveç düşüyor. Ondan sonra çoğu hamile kalıyor” olarak açıklamaktadır.

Babaannesi köyün ebesi olan Esenkaya Köyünden Gülamber Hanım (k.k. 2) ise; farklı uygulamalardan bahsetmektedir. Babaannesinin ebegümeci, üç kulak, kına taşı otu, soğan kabuğu bitkilerini kaynatarak sularını aldığı, hazırladığı sulu karışıma az şeker katarak, gebe kalmak isteyenlere aç karnına içirdiğini, bu uygulamayı da birkaç defa yaptırdığını anlatmaktadır. Bununla birlikte her şey normalken bir kadının çocuğu olmuyorsa, babaannesinin kadını sırt üstü yatırdığını, 3 tane beyaz sabunla karnını sağdan sola doğru ovarak masaj yaptığını ve karnını göbeğine topladığını söylemektedir. Bu sırada 3 adet beyaz sabunu karnın sağına-soluna ve midenin üzerine koyarak sıkıca bağladığını, kadının 1 hafta-10 gün boyunca ibrik bile kaldırmamalarını salık verdiğini anlatmaktadır. Bu süreçten sonra eşleriyle münasebete girmelerini söylenmektedir. Gülamber Hanım (k.k. 2) bu uygulamayla büyük oranda başarılı olduğunu belirtmektedir. Diğerlerinin aksine Yusufeli Altıparmak Köyünden Safiye Hanım (k.k. 1) ise bu tür sorunlarda köylerinde veya akraba çevrelerinde daha çok dinsel (nefesi kuvvetli sayılan bir hocaya okutma vb) ritüellere veya modern tıp çarelerine başvurulduğunu belirtmektedir.

Yusufeli Çamlıca köyünden Nejla Hanım (k.k.11) ise diğer köylülerinden farklı olarak *“Hocaya gidiyorlardı, hoca okuyordu, üflüyordu, ilaç yazıyordu”* demektedir. Ayrıca Nejla Hanımın (k.k.11) aile büyükleri:

“Erkeklerle de idrarlarını yaptırır, idrarları köpüklü ise çocuğu olur, köpüksüz ise çocuğu olmaz, kadınların adet dönemlerine bakarlar gelen kan açık-al renk ise çocuğu olmaz, bordo-koyu renkliyse çocuğu olur”

dermiş.

2.2.1.2. Doğacak çocuğun güzel olması için yapılan uygulamalar

Bu konuda görüşülen kadınların ortak cevabı ayva yemek olmaktadır. Bebeğin yüzünün güzel, gamzeli olması ve güzel kokulu olması için anne hamileyken bolca ayva yemektedir. Çocuğun güzel olması için yapılan bazı pratikler ve inanışlar şöyle sıralanabilir;

- Gebe kadınlar gül koklamaz (izinini çıkacağına inanırlar),
- Nar yerken üzerlerine sıçarsa çocuk da ben izi olacağına inanılır,
- Bebek anne karnında ilk kıvıldığında güneşe bakıldığında güzel olacağına inanılır,
- Meyveyi bol yenir,
- Güzel olduğu düşünülen insanlara baktırılır,
- Bebeğin al yanaklı olması için, çocuk sahibi olmak isteyen anneye bolca elma yedirilir. Bununla birlikte dünyaya yeni gelen bebeklerin, ilk damlayan göbek kanlarından, yanaklarına sürülür.

2.2.1.3. Çocuğun cinsiyetini tahmin etmeye yönelik uygulamalar

Çocuğun cinsiyetini tahmin etmek için çok çeşitli inanışlar ve pratiklerden söz edilmektedir. Örneğin hamile kadının kalçaları büyükse kız, karnı büyükse, top gibiyse yani mideye yakınsa erkek olur denmektedir. Gebenin yüzü parlak ve güzelse oğlu, çillenmişse kızı olur demektirler. Annenin güzelliğini kız bebeğin aldığına inanırlar. Bu konuda Artvinli kadınlar arasında farkı dile getirenler olmaktadır. Ayser Hanım (k.k. 3) ve Ayangül Hanım (k.k. 10) ise gebe güzelse kızı, yüzü çillenmişse oğlu olur şeklinde dile getirmektedir.

- Gebenin karnındaki çocuk ilk sağ tarafta oynarsa erkek, sol tarafta oynarsa kız olur,
- Kadın erkeği çok severse çocukları kız, erkek kadını daha çok seviyorsa da erkek olur,
- Gebe kadın daha çok ekşi yerse erkek, tatlı yerse kız olur denmektedir⁵.

Binnaz Nine (k.k. 5):

⁵ Bazı yörelerde tam tersi olduğu ifade edilmiştir.

“Hamile kaldığında ilk erkeğe bakarsan erkek, kadına bakarsan kız olur” demektedir.

Diğer uygulamalardan biri de; ne hayvan kesilirse onun kafası çenesinden 2’ye ayrılır, boğazın bitim yeri saçaklı ise kız, temiz ise erkek olur yorumu yapılmaktadır. Diğer bir uygulama ise hamile kalan kadınların püsküllü çiçeğe üfletilmesidir. Üfleme sonucunda elinde püskül kalıyorsa kız, kalmıyorsa erkek çocuğu olacağına inanılmaktadır.

2.2.1.4. Aşerme ile ilgili uygulamalar

Aşerme tüm yörelerde çok önemsenen bir konudur. Bu konuda farklı tecrübeler anlatılmaktadır. Tümüünün ortak noktası ise aşeren kadının isteklerinin çok önemli olduğu, dile getirilmez veya yerine gelmezse çocukta da eksiklik, hastalık, kötü huy gibi durumlar olabileceğidir. Örneğin Ayser ve Fatma Hanımlar (k.k. 3-4),

“Hamile kadının yanından eteği çekik geçilmez deriz. Yani eteğinde bir şey olurda hamile kadının gözü kalırsa çocuk şaşır olur, açgözlü olur, gözü dışarıda olur” gibi düşünülmektedir.

Gebeye cenazeye baktırılmamakta ve çok yük taşıtılmamaktadır Altıparmak köyünden Safiye Hanıma (k.k. 1) göre de:

“Mutlaka aşerenlerin istediklerini yaparlar. İsteddiği eksik olursa çocukta da şaşılık, bir eksiklik vs olur” denmektedir.

Esenkaya Köyünden Gülamber Hanımın (k.k. 2) babaannesi gebelere:

“Birinin bahçesinden izinsiz meyve gibi bir şey aldığımızda elinizi yüzünüze sürmeyin, çocukta iz olur” dermiş.

Ayrıca izinsiz alınan herhangi bir yiyecekten annenin yemesi durumunda *“çocuk hırsız olur, gözü dışarıda olur”* inancı yöre insanlarında oldukça yaygındır.

2.2.1.5. Doğacak çocuğa ve annesine hazırlanan yatalara yönelik uygulamalar

Çocuğa ve anneye özel yataklar hazırlanması, beşik yapılması daha çok ailenin ekonomik durumuna, yaşam tarzına göre de değişmektedir. Artvin Yusufeli Bademkaya Köyünde çocuk ilk doğduğunda anne yanına konmaktadır. Gerektiğinde annenin çocuğu alması kolay olması için kundaklanmış çocuk, dümdüz bir tahta üzerine konarak, peştamal/kaytanla bağlanmaktadır. Çocuk tahta beşiğe yaklaşık 1 hafta sonra konmaktadır. Yorganı, ardağı (üstüne sarılan bez) yeni yapılmaktadır. Bu köyde höllük toprağı vb. uygulamalar bulunmamaktadır. Çocuğun sağlığını koruyucu uygulamalardan bahsedilmektedir. Örneğin çocuğun sarılık olmaması için “samatle” denilen babanın iç çamaşırı, çocuğun ayaklarına sarılmakta veya çocuğun üzerine sarı “çit” yani tülbent örtülmektedir.

Bademkaya Köyü’nden yaşları gereği daha eski dönemleri bildiklerinden Hurişan ve Binnaz Nineler (k.k.5-8) ise bu anlatılanlara ek olarak farklı uygulamalardan da bahsetmektedirler. Örneğin Hurişan Nine (k.k.8) görüşmede eski uygulamaları

“Tahtadan köy beşikleri olurdu. Yastığını yorganını hazır eder, ardağı 1 parmak kalınlığında kaytan tezgâhında renkli iplerden örerlerdi. Onunla süslerlerdi. Ayrıca beşiğin sapına göz boncuğu ve “abakül” denen beyaz boncuklar takarlardı. Düğmelerle süslenmiş küçük parçalar da asılırdı” olarak bahsetmektedir.

Bebek erkekse, beşiği bacak arasından delip şişe koyarak tuvaletini şişeye yapması sağlanmaktadır. Kız çocuğu ise de deliğe kamış koyulup bitimine de süs kabağını sapından keserek konmaktadır. Çocuğun cinsel uzvuna zarar vermemesi için deliğin etrafında mutlaka yumuşak yastıklar konmaktadır. Yine Ayşe ve Nejlâ Hanımlar (k.k.6-11) eskiden yokluk olduğunu bu sebeple şilta denen bebek döşekleri için yün bulamadıklarını bu sebeple yumuşak otları kullandıklarını anlatmaktadırlar.

Ayser Hanım (k.k. 3) doğuma dair kendi yaşadığı bir tecrübesini de aktarmaktadır. Sancısı uzun süren, doğumu zor olan kadının eşinin pantolon paçasına su doldurup onu kadına içirdiklerini, bir de yine eşine “ponğardan” yani çeşmeden akan suyu makasla 3 defa kestirdiklerini hatırlamaktadır. Böylece annenin kolay doğum yaptığına inanılmaktadır.

Altıparmak köyünden Safiye Hanımın (k.k.1) tecrübesi ise daha farklıdır. Onların köyünde yeni doğan bebeğe ilk kundağı yemek yenen sofrada yapılmaktadır. Böylece rızkının bol olacağına inanılmaktadır. Bebek birkaç gün anne yanında durmakta, sonra tahtadan beşiğe konmaktadır. Çocuk 6-7 aylık olana kadar beşikte yatmakta, anne gittiği yere bu tahta beşiği de alarak gitmektedir. Çocuğun büyüklüğüne göre beşik yapılmaktadır. Beşikte pek süs bulunmamaktadır. Nazar boncuğu takılmakta ve yastığının altına Kuran koyulmaktadır. Çocuğun gazı olduğunda ya kırmızı toprak ya da külü biraz ısıtıp bezin altına serip üzerine yatırmakta böylece gaz sancısı geçirilmektedir. Anneye de yün yatak yapılmaktadır. Yatak kalktıktan sonrada anne “perkede⁶” oturtulmaktadır.

Gülamber Hanım (k.k. 2) kendisinin uygulamaya devam ettiği geleneklerini aktarmaktadır. Onların adetlerine göre çocuğa beşik hazırlanmakta, yünden yorgan yastık vs. yapılmaktadır. Beşik kuşakla bağlanmakta, farklı bir tür düğüm atılmaktadır. Kullanılan kuşakları kimileri tezgâhlarda dokumakta, kimileri bezden yapmaktadır.

Döşek üzerine bez parçası onun üzerine sıcak kum onun üzerine çocuğun bezi serilmekte ve çocuk onun içine sarılmaktadır. En üste de kuşak sarılmaktadır. Böylece çocukta sancı, ağrı vs. olmamaktadır.

2.2.2. Doğum Sırası

2.2.2.1. Doğumu yaptıranların uygulamaları

Doğumu yaptıranlara “ebe” adı verilmektedir. Bunun yanı sıra ön ebe, art ebe, köy ebesi, gibi adlar da verilmektedir. Ebenin doğumdaki rolü çok önemlidir. Hem anne hem de çocuğun sağlığı ona emanet edilmektedir. Ayrıca doğum sonrasındaki ritüellerde de ebenin çeşitli görevleri bulunmaktadır.

2.2.2.2. Göbek kordonu ile ilgili uygulamalar

Göbek kordonunun kesimi ile çocuğun anne ile olan organik bağı sonlandırılmaktadır. Bademkaya köyünden Ayser ve Fatma Hanımlar (k.k. 3-4) kesme makasının önceden ebe tarafından kaynatıldığını, çocuk doğum sonrasında baygın halde ise bir süre beklendiğini anlatmaktadırlar. Yine Seher ve Şahistan Hanımlar (k.k. 7-9) da, çocuğun doğumdan sonra 5-10 dakika göbek kordonu ile bağının devam etmesinin çocuğun akıllı olmasını sağladığını belirtmektedirler. Ebe bebeğin göbeğini kesmeden önce bebeği eline almakta sağ kulağına 3 kere ezan, sol kulağına ise 3 kere kamet getirerek adını kulağına söylemektedir. Göbeği kesilen bebek hemen yıkanmakta ve kundağa sarılmaktadır. Anneden son olarak gelen “eş”i yani plasentasını da yıkayarak toprağa gömmektedirler. Bebekteki göbek düştüğünde ise göbek bağı cami bahçesine gömülmektedir. Ayangül Hanıma (k.k. 10) göre bu uygulama, çocuk büyüdüğünde zeki olsun ve okusun duası anlamına gelmektedir.

Çamlıca köyünden Nejla Hanım (k.k.11) bebekte kalan göbek kordonu için cevizi dövüklerini ya da çiğnediklerini, ince bezle göbeğe bastırıp bağladıklarını anlatmaktadır. Bu şekildeki bağa, göbeğin şişmemesi için, 1-2 gün sonra açarak tuzsuz yağ sürdüklerini söylemektedir. Onlar da bebeğin göbeği düştüğünde, cami bahçesine gömdüklerini belirtmektedir. Bebeği doğar doğmaz yıkadıklarını, insan sesi duymadan ezan sesi duyması için hemen kulağına ezan okuduklarını da eklemektedir.

Safiye ve Gülamber Hanımlar (k.k.1-2) da göbek kordonunun çocukta kalacak kısmının uzunluğunun başparmakla ölçüldüğünü anlatmaktadırlar. Safiye Hanımın (k.k. 1)

⁶ Perke, sedirin biraz daha geniştir. Divan gibi kullanılır.

köyünde büyükler doğan çocuğu yerden kim alırsa ahlakı da ona benzer demektedir. Genelde çocuğu de kayınvalideler kaldırmak istemektedir. Çocuğu yıkadıktan sonra pişik olmaması için tek defaya mahsus olmak üzere tuzlu suyla son durulmasını yapılmaktadır. Çocuk giydirilmeyip uzun süre kundakta tutulmaktadır. Hatta giydirenlere “Çocuğun eli bacağı, kolu yamuk olur” diyerek uyarıda bulduklarını ifade edilmektedir.

Gülamber Hanımın (k.k. 2) babaannesi ise kordonu keserken bir kabin içine ispirto koyup makası onunla temizleyerek kullanmaktadır. Böylece mikrop kapması vb. herhangi bir sorunla da karşılaşmadıklarını söylemektedir. Çocuk dünyaya geldikten sonra göbeğini kesip rastgele bir bezin üzerinde çocuğa tuz serptiklerini ve 3-5 dakika o şekilde beklektiklerini anlatmaktadır. Böylece çocuğun ter kokusu, ayak kokusu olması önlenmektedir. Göbek üzerini tabakla kapatarak yıkanmaktadır. Sonrasında ise kundaklayarak beşiğine değıl annesinin yatağına koyulmaktadır.

2.2.3. Doğum Sonrası

2.2.3.1. Yeni doğum yapmış kadın ile ilgili uygulamalar

Yeni doğum yapmış kadına her yerde loğusa denmektedir. Ağız farklarından dolayı loğusa, luğusa, lukusa gibi isimlendirmeler de yer almaktadır Yeni doğum yapmış kadınların yıkanması ile ilgili adetler dikkat çekmektedir. Yusufeli ilçesinin hemen tüm köylerinde az da olsa birbirinden farklı yıkanma adetlerinden bahsedilmektedir. Bademkaya Köyünde ilk gün için annenin belden aşağı bölgesi yıkanmaktadır. Altıparmak köyünden Safiye Hanım (k.k.1) ise gelini annesinin 3 gün sonra yıkadığını, Gülamber Hanım (k.k. 2) ise annenin hemen abdest aldırıldığını, emzirme öncesinde temiz olması gerektiğini anlatmaktadır. Her üç köyde de çocuğun ağladığında hemen emzirilmediğı, bu şekilde sabrı öğrendiğı vurgulanmaktadır.

Bu tespitlerin yapıldığı sırada ortamda bulunan 1953 doğumlu Yusufeli Çamlıca köylü Miyase Yıldırım, görüşmelerin tamamına katılmasa da kendisi için önemli bir hatırasını anlatmaktadır:

“Teyzem (Miyase hanımın teyzesi) 3 gün sancı çekmiş, çok zorlanmış ancak doğum olmamış. Sedyede hastaneye götürülürken yolda çocuk doğmuş. Ancak bebeğın öldüğünü görmüşler, annede ölmek üzere imiş, bari anneyi kurtaralım demişler. Bebeğı göbekten kesmeden önce, eş'in (plasentaya) üzerine ılık küll dökmüşler, eş ılık küllde ısındıkça donmuş çocuğa kan gitmeye başlamış. Isınmış kan çocuğa gidince, kanın etkisiyle çocuk tekrar canlanmış. Bebek cana geldi demişler. Büyük bir mucize olmuş. Bu nedenle çocuk doğunca eşini hemen kesmezlermiş, 5-10 dk çocuğa kan gitsin diye beklerlermiş. Daha akıllı olsun, güçlü olsun diye beklerlermiş. Çocuğu beslermiş.”

2.2.3.2. Çocuğun doğumunu babaya ve aileye müjdeleme ile ilgili uygulamalar

Görüşülen tüm kişiler, bebeğın doğumunu yakında kim varsa onun müjdelediğini; ailenin ekonomik durumuna göre de kumaş, takım elbise gibi hediyeler alındığı anlatılmaktadır.

2.2.3.3. Çocuğu ilk olarak kucağı alma ile ilgili uygulamalar

Lohusayı ziyaret etmenin çok sevap olduğuna inanılmaktadır. Ailenin ekonomik durumuna göre pekmez, süt, kuymaklı kete gibi hediyelerle erkenden gidilmeye lohusanın duası alınmaya çalışılmaktadır. Gülamber Hanım (k.k. 2) lohusanın yanına girenlerin İhlas okuyarak yerlerine geçtiklerini anlatmaktadır.

Yöreye göre bazen aynı gün bazen de 3 gün sonra loğusa evi çevredeki komşu ve akrabalara “zuvaba” denen yemek daveti verilmektedir. Bu davet çocuğun bereketli rızkı bol olsun niyeti taşımaktadır. Bebeğı genel olarak davranışlar önemli olmaktadır. Civardan

cenaze geçiyorsa veya eve cenazeden biri gelmişse bebek havaya kaldırılmakta, böylece baskın olması engellenmektedir.

2.2.3.4. Çocuğa isim verme ile ilgili uygulamalar

Her toplumun kendine has ad verme ritüeli bulunmaktadır. Çünkü adlar o toplumun yaşam biçimini, düşünce tarzını, sosyal tarzını yansıtmaktadır. Dolayısıyla bir anlamda o toplumun aynası sayılmaktadır (Zengin, 1999: 72-73).

Çocuğa isim verilmesi genellikle saygı nedeniyle aile büyüklerinin görevi olarak görülmektedir. Kız ise kayınvalide, erkek ise dedesinin adı sıklıkla verilmektedir. Bunların yanı sıra erkekse Mehmet, Ahmet, Mahmut, Ali, kız ise Hatice, Ayşe, Fatma, Zeynep gibi isimler de verilmektedir.

Bir başka uygulama ise erkek çocuğu olmayanların son kızlarına, kız çocukları olmayanların son oğullarına verdikleri isim uygulamasıdır. Altıparmak köyünde son kıza bir sonraki çocuklarının erkek olması için, annenin isminin verildiği tespit edilmiştir. Esenkaya Köyünde ise son kızlarına “Yeter” adı aynı amaçla kullanılmaktadır.

2.2.3.5. Çocuğun Doğumdan Sonra Yıkanması ile İlgili Uygulamalar

Çocuk genellikle göbeği düştükten sonra ilk 40 gün boyunca her gün yıkanmaktadır. Yıkanma suyu ikindiden sonra dışarı dökülmemektedir.

2.2.3.6. Emzirme/Süt verme ile ilgili uygulamalar

Anne sütünün olmaması durumunda kimler çocuğa süt verebilir diye sorulduğunda kaynak kişilerin önemli bir kısmı bunun çok nadir görülen bir durum olduğunu, daha çok annenin sütünü artırıcı yemeklere ağırlık verildiğini ve sütün geldiğini söylemektedirler. O dönemde bebeğini emziren çok yakın bir akraba var ise, nadiren o kişinin bebeği emzirdiği de belirtmektedir.

Yusufeli'nin tüm köylerinde sütün artması için “dügmeç” denen tereyağlı ekmek kavurması, bol soğanlı yemekler, karabiberli pekmezden acı şerbetler içirilip-yedirilmektedir. Azalması durumunda bebeğe ek besin verilmemekte çocuğun ağzına tülbente kalıp şeker bağlanarak emdirilmektedir. Yorgunluk uykusuzluk nedeniyle süt gelmez ise de kısa dönemler için bebeğin ağzına ballı şerbet verilmektedir.

Safiye Hanım (k.k.1), annenin sütünün kesilmemesi için evden ilk çıkışında çantasına ekmek koyduğunu, sütünün geçtiği yerlerde kalmaması için her geçtiği çeşmeye bir lokma ekmek bıraktığını, bu bırakılan ekmekleri de karıncalar, kuşlar yesin dediklerini anlatmaktadır.

Gülamber Hanım (k.k. 2) ise eskiden arı mamasının içine inek veya keçi sütü koyarak mama yaptıklarını anlatmaktadır. Anne sütünü korumak içinse ikinci vaktinden sonra çocuğun yüzüne tezgâhlarda örülmüş bez parçalarını örterek kapının önünden geçtiklerini, başörtüsünü ileri geri yaparak “*geel akşam oldu, davar geldi, sende geeel sütüm*” dediklerini belirtmektedir. Sonrada o örtüyü tekrar bebeğin yüzüne örtüp lohusa çok üzülürse, beslenmesine veya dinlenmesine dikkat etmezse sütün azalır denilmektedir. Ayrıca loğusanın korkulu rüya görmesi durumunda sütün gideceğine inanılmaktadır. Lohusa 10 gün boyunca iyi de olsa kötü de olsa yatakta dinlenmektedir.

2.2.3.7. Lohusanın evde yalnız kalması durumundaki alınan önlemler

Tüm yörelerde lohusanın evde yalnız kalmaması gerekmektedir. Çünkü cin basması, çocuğun baskın olması gibi tedirginlikler bulunmaktadır. Mutlaka annenin başında veya beşikte Kur'an bulundurulmaktadır. Ayrıca Bademkaya Köyünde çalı süpürgesi, saçıçev (yün tarama tarağı) al basmasın, yaklaşmasın diye koyulmaktadır. Ayrıca bebek yanına da ekmek koyulmaktadır.

Loğusa yatağa yattığında ebe ile loğusa arasında aşağıdaki diyalog geçmektedir:

Ebe: Ali gördün mü? (Ali: Cin)

Lohusa: Ne gördüm ne görücem! (3 defa tekrarlanır)

Buna ek olarak da yatağın etrafına yün ip gezdirirlermiş. Gülamber Hanım (k.k. 2) bu ipin köylerinde keçi kılından yapıldığını belirtmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Sosyal açıdan insan eğitime ihtiyacı olan bir varlıktır. İnsanın hayatı, içinde yaşadığı sosyal çevrenin değerlerine göre şekillenmektedir. Bu şekillendirme sürecinde insan, pasif kalmayıp, aktif olarak bilgi ve tecrübeler kazanan, kazandığı bilgi ve becerileri diğer kuşaklara aktarabilen bilinçli bir varlıktır (Türkkahraman, 2006: 207). Ancak yüzlerce yıllık birikimlerle oluşan geleneklerin, günümüzde uygulanırlığını kaybettiği görülebilmektedir. Bu anlamda, sahip olduğumuz değerlerin bugün veya gelecekte yararlanılmak üzere, arşivlenmesi, birer bilimsel rapor, tez vb. hale getirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Doğum olayı da bu değerlerden biridir.

Doğum insanın hayata ilk gözlerini açtığı andır. Bu anlamda insan hayatının en önemli aşamalarından biridir. Bu süreçteki adetlerin, inanışların ve bunlara bağlı geliştirilen değerlerin korunması ve geleceğe aktarılması için yazılı hale getirmek oldukça önemlidir. Bu çalışma bu gereklilikten yola çıkarak hazırlanmıştır.

Çalışmaya öncelikle konusu ve problemi açıklanarak başlanmıştır. Sonrasında ise; çalışmada kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiş ve araştırmanın bulguları yorumlanmıştır. İlk bölüm; kaynak kişilerin, demografik bilgilerini, kişilerin doğum yerleri, cinsiyetlerini, yaş dağılımlarını, mesleklerini, öğrenim durumlarını, ikamet adreslerini ve derlemenin yapıldığı yerleri kapsamaktadır.

Çalışmanın son kısmında ise; doğum ile ilgili gelenek, görenek ve inançlara yer verilmiştir. Bu bölüm doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak kategorize edilmiştir. Doğum öncesiyle ilgili olarak; çocuğu olmamak, kısırlığı giderme çabaları, doğacak çocuğun güzel olması için yapılan uygulamalar, çocuğun cinsiyetini tahmin etme, aşerme, doğacak çocuğa ve annesine hazırlanan yataklar hakkında bilgi verilmiştir. Doğum sırası ile ilgili olarak; doğumu yaptıranlar ve göbek kordonu hakkında bilgi verilmiştir. Doğum sonrasında ise; yeni doğum yapmış kadın, emzirme, çocuğun doğumdan sonra yıkanması, doğumu müjdeleme, çocuğa isim verme, ilk kucağa alma, lohusanın evde yalnız kalması durumunda alınan önlemler açıklanmıştır.

Doğum öncesi adetlerinden çocuğun olmaması durumunda genel olarak çocuğu olmayan kadına kısır denilmektedir. Ancak Bademkaya ve Çamlıca köylerinde “*kulünsüz, evlatsız, merhametsiz, meyvesiz ağaç*” gibi ifadeler de kullanılmaktadır. Doğacak çocuğun güzel olması için; genellikle ayva yenildiği belirtilmektedir. Çocuğun cinsiyetini tahmin etmek için; hayvan başı kullanılmaktadır. Aşerme konusu; çok önemsenen bir konu olarak görülmektedir. Çocuğa ve anneye özel yataklar hazırlanması, beşik yapılması daha çok ailenin ekonomik durumuna, yaşam tarzına göre de değişmektedir.

Doğum Sırası adetlerinden, doğumu yaptıranlara ebe adı verilmektedir. Yeni doğum yapmış kadına loğusa denilmektedir. Anne sütünün olmaması durumunda kimler çocuğa süt verebilir diye sorulduğunda kaynak kişilerin önemli bir kısmı bunun çok nadir görülen bir durum olduğunu, daha çok annenin sütünü arttırıcı yiyeceklere ağırlık verildiğini ve sütün geldiğini söylemektedirler. Bunun nedeni genellikle çocukların sütkardeşi olmaları durumu ile açıklanmaktadır. Çünkü bu durumda çocukların evlenmesi uygun görülmemektedir.

Çocuk genellikle göbeği düştükten sonra ilk 40 gün yıkanmaktadır. Çocuğun doğumunu babaya ve aileye müjdeleme âdeti ile ilgili yakında kim varsa onun müjdelediğini, ailenin ekonomik durumuna göre de kumaş, takım elbise gibi hediyeler alındığı anlatılmaktadır. Çocuğa isim verilmesi genellikle saygı nedeniyle aile büyüklerinin görevi

olarak görülmektedir. Erkek çocuğu olmayanların son kızlarına, kız çocukları olmayanların son oğullarına verdikleri isim konusunda ise; tüm yörelerde yaygın olmamakla birlikte Altıparmak köyünde son kıza annenin isminin verildiği tespit edilmiştir. Loğusanın evde yalnız kalmaması gerekmektedir. Çünkü cin basması, çocuğun baskın olması gibi tedirginlikler bulunmaktadır.

Bu çalışmada, yöre de doğum sürecinin çok önemsendiği görülmüştür. Özellikle kadının kendisini gerçekleştirme süreci olarak algılandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla doğum olayını gerçekleştiremeyen kadın ile erkeğin aynı toplumsal baskıya maruz kalmadığı görülmüştür. Örneğin çocuğu olmayan kadına ağır ifadeler kullanılırken, erkeğe aynı derecede ağır ifadeler kullanılmadığı görüşülen kişilerin söylemlerinden anlaşılmıştır.

Görüşülen kişilerin birçoğu doğum ile ilgili dini ritüelleri başvurduğunu belirtmiştir. Özellikle bazı kaynak kişiler tecrübelerini ya da duyduklarını aktarırken “*O Allah’ın bileceği iş*” cümlesini sıkça tekrarlamıştır. Ayrıca kaynak kişiler doğum aşamaları ile ilgili bir sıkıntıda önce bir hocaya gidip ondan dua istediklerini söylemiştir. Din ile ilgili en çok karşılaşılan durum ise doğan çocuğun zeki olması için göbeğinin caminin bahçesine gömme davranışıdır. Tüm bunlar çalışma kapsamındaki yöre insanının dini hassasiyetlerinin üst seviyelerde olduğunu göstermektedir.

Doğum olayı yörelere göre farklılık göstermektedir. Doğum adetlerinin farklılık göstermesindeki önemli tespitlerden biri de; kişilerin yörelerinin fiziki ve coğrafi durumlarına göre çareler ürettiğidir. Örneğin Kütahya’da kaplıcalar çok bulunduğu için doğum ile ilgili sıkıntılı bir durumda bu kaplıcaları tedavi amaçlı kullandıkları görülmüştür. Yâda bazı yörelerde doğum olayı gerçekleştikten sonra kullanılan höllük toprağı, bu toprak çeşidinin bolca bulunduğu yörelerde kullanılmakta, diğer yörelerde bilinmemektedir. Artvin Yusufeli ilçesindeki doğum adetlerinde de bu durum geçerlidir.

Son olarak; yapılan görüşmelerde dikkat çeken bir diğer konu ise bebeğin ahlaki eğitiminin anne karnından başlatılıyor olmasıdır. Hamile kadına kendisinin ahlaki konularda çok dikkatli olması gerektiği (Örneğin hamileyken başkasının malını izinsiz kullanmama) sürekli nasihat edilmektedir. Çünkü onun yapacağı gayri ahlaki davranışın, çocuğun da ileride öyle olmasına sebep olacağına inanılmaktadır.

Kaynakça

- ACIPAYAMLI, Orhan (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ARTUN, Erman (2010). *Türk Halkbilimi*, 6. Baskı, İstanbul: İstanbul Kitabevi.
- ARTUN, Erman (1998). “Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum Evlenme Ölüm”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9-10: 85-107.
- ARVASI, Seyit Ahmet (2015). *Eğitim Sosyolojisi*, eBook Collection (EBSCOhost), İstanbul.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2000). “Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni”, *Folklor/Edebiyat*, 2000/4: 24.
- GOLDSTEIN, S. Kenneth (1977). *Sahada Folklor Derleme Metodları*, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 23, Klavuzlar, El Kitapları, Tarihçeler Dizisi: 3, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- EKİCİ, Metin (2013). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- ER, Tülay (1997). “Ürgüp ve Çevresi Evlenme Adetlerinde Meydana Gelen Sosyal ve Kültürel Değişmeler”, *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Gelenek Görenek İnançlar Sektör Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1872, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları: 247, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:54, Ankara:

- GÖNEN, G. S. (2005). “Dede Korkut Hikâyelerinden Günümüze Yansıyan Doğum Adetleri” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 18 (18): 103-112.
- KARAASLAN, M. (2011). “Kaşkay Türklerinde Doğum Çevresinde Gelişen İnanç ve Pratikler”, *Turkish Studies–International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3).
- KARASAR, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KUŞ, Elif (2012). *Nitel Nicel Araştırma Teknikleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- NAHYA, Zümrüt (1988). Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 110, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:27, Ankara.
- ÖGER, Adem (2012). “Uygur Türklerinde Doğum Adetleri”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7 (1): 1679-1694.
- SÜMBÜLLÜ, Yusuf Ziya ve USTAVDIĆ, Edina (2012). "Boşnak Halk Kültüründe Doğum Geçiş Merasimi Üzerine Tespit ve Değerlendirmeler". *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1 (2): 152-178.
- TANYILDIZI, Eda (2015). “Elazığ Halk Kültüründe Doğum Adetleri”. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (12): 1067-1084.
- TÜRKKAHRAMAN, Mimar (2006). Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar. *Kurumlar Sosyolojisine Giriş*, Ankara: Alp Yayınevi.
- ZENGİN, Dursun (1999). “Almanya’daki Türk Ad Verme Geleneği Üzerine”. *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, 7 (18).